

УДК 338.2:336

Вергун А. М.,

старший викладач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

Стріжко К. В.,

магістр, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

Verhun A. M.,

senior lecturer in finance and financial and economic security, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

Strizhko K. V.,

Master's degree student, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Modern approaches to assess the level of the company financial security

Анотація.

Сучасні методи оцінки фінансової безпеки дозволяють проводити постійний моніторинг фінансового стану підприємства і завдяки цьому – підтримувати його належний рівень. Тому важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня. В статті проаналізовані сучасні підходи щодо визначення понять «фінансова безпека» та «фінансова безпека підприємства». Проаналізовані сучасні методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, наведено їх класифікацію, визначено переваги та недоліки, проведено порівняльну характеристику даних методів.

Summary.

Modern methods of financial security assessment allow to conduct continuous monitoring of the company financial state and thus to maintain its proper level. Therefore, an important element of the company financial security becomes an objective and timely determination of its level. In the article the modern approaches to the definition of "financial security" and "the company financial security" are analysed. The modern methods of assessing the level of the company financial security are determined, their classification is given, advantages and disadvantages are defined, a comparative characteristics of these methods is described in the article.

Ключові слова: безпека підприємства, фінансова безпека, підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства.

Keywords: enterprise security, financial security, approach to assessing financial security

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України є надзвичайно складним для проведення підприємницької діяльності, що об'єктивно визначає потребу суб'єктів господарювання в створенні ефективної системи управління з метою прогнозування їх майбутнього розвитку, формування стійких конкурентних переваг, розробки інструментів швидкого реагування на динамічні зміни зовнішнього середовища. При цьому оцінювання рівня безпеки бізнесових структур і використання важелів їх

забезпечення є одним з найважливіших завдань, виконуваних задля їх тривалого і стабільного функціонування [1]. Сучасні умови господарювання вимагають зростання ролі ефективного управління фінансовою та економічною діяльністю підприємства. Така ситуація зумовлена тим, що фінансово-економічна діяльність призначена вирішувати завдання фінансового забезпечення операційної та інвестиційної діяльності підприємства, впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкого розвитку підприємства [2].

Термін «економічна безпека підприємства» визначає такий стан суб'єкта господарювання, за якого завдяки протидії негативному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і небезпек забезпечується його стабільне і максимально ефективно функціонування і високий потенціал в майбутньому. Безпека підприємства передбачає стійкий розвиток, що досягається за допомогою ефективного використання усіх видів його ресурсів.

Виділяють наступні підходи до розуміння сутності поняття економічної безпеки підприємства:

1. Економічна безпека як захист від несанкціонованого доступу до інформації.
2. Економічна безпека як захист від методів кримінальної конкуренції.
3. Економічна безпека підприємства як захист від загроз.
4. Економічна безпека підприємства як стан стійкості чи рівноваги або ефективного використання його ресурсів.
5. Економічна безпека як залежність від гармонізації інтересів.

Якщо узагальнити описані підходи, то можна стверджувати, що економічна безпека підприємства є багатоаспектним поняттям, що:

- пов'язане з його спроможністю існувати в довгостроковому періоді;
- залежить від стану як складових внутрішнього середовища підприємства (що визначається ефективністю управління підприємством), так і від впливу факторів зовнішнього середовища.

Центральне місце у системі економічної безпеки підприємства належить її фінансовій складовій, яка виражає мету та узагальнює результати його господарської діяльності, без неї практично неможливо вирішити жодну проблему, що постає перед підприємством. Зупинимо свою увагу на визначенні сутності поняття «фінансова безпека».

Фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [5]. Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в гарантуванні його стабільного та максимально ефективного функціонування на даному етапі та високий потенціал розвитку в майбутньому. Між тим, її оцінка передбачає визначення рівня платоспроможності підприємства, оптимальності структури й ефективності використання його капіталу, а також встановлення рівня показників, що відображають різні аспекти його фінансово-господарської діяльності.

В складних сучасних умовах господарювання розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення, що пояснюється необхідністю майже щоденного моніторингу фінансового стану підприємства і завдяки цьому – підтримці в ринкових конкурентних умовах його належного рівня. Тому важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня. Визначення даного показника дозволить своєчасно виявити прогалини у фінансовому

стані та виправити їх без загрози втрати фінансової стійкості та платоспроможності. Вищенаведене, безумовно, підтверджує актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню теоретико-методологічних підходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких необхідно відзначити таких, як: Барановський А.О., Бланк І.А., С.Дж. Браун, Нікіфоров П.О, Купервська С.С., Горячева К.С., Д. Ковальов, В. Мунтян, І. Плетнікова, Є. Олейніков, М. Бендіков, Л. Гончаренко, Папехін Р.С, Єпіфанов А.О., Н. Реверчук та ін. Проте, питання оцінки фінансової безпеки підприємства розглянуто фрагментарно та потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Визначення наукових підходів щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, їх аналіз та порівняння.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній науці фінансову безпеку спочатку досліджували на рівні держави, проте вона неможлива без фінансової безпеки суб'єктів її господарювання. Наведемо декілька визначень даного поняття (табл.1).

Таблиця 1

Підходи до визначення понять «фінансова безпека», «фінансова безпека підприємства»

Автор	Визначення
Барановський А.О.	<p>Фінансова безпека – це:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; – рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань; – стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання; – якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних та потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі потреби) повернення вкладених коштів [6].
Ревенчук Н.Й.	<p>Фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [7].</p>
Бланк І.О.	<p>Фінансова безпека підприємства як кількісно та якісно детермінованого рівня фінансового стану, що забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру,</p>

	параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого розвитку в поточному та перспективному періоді [8].
Горячева К. С.	Фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, котрий характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [9].
Папехін Р. С.	Фінансова безпека – визначає граничний стан фінансової стійкості, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, і який характеризується спроможністю підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам [10].
Єпіфанов А. О.	Фінансова безпека – це стан підприємства, що: 1) дозволяє забезпечити стабільність, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді; 2) забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; 3) здатен протистояти існуючим і виникаючим небезпекам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству або змінити всупереч бажанню структуру власного капіталу, або примусово ліквідувати підприємство; 4) забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень, захищає фінансові інтереси власників підприємства [12].
Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я., Захаров О.І.	Фінансова безпека – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку [13].
Нікіфоров П. О. Куперівська С. С.	Фінансово-безпечна компанія та, яка виважено і оптимально підходить до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснює чіткий їх контроль, оперативно реагує на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [11].

Отже, проаналізувавши наведені визначення, зазначимо, що незважаючи на різницю у формулюванні, сутність фінансової безпеки підприємства вчені розуміють або як фінансову стійкість, або як захищеність від загроз, або як і одне, й інше.

Методи оцінки фінансової безпеки підприємства, зокрема їх вибір у кожному окремому випадку залежать від конкретного змісту, який вкладається в саме поняття «фінансова безпека підприємства».

Якщо на рівні держави методи оцінки фінансової безпеки вже розроблені [14], то на рівні підприємства вони залишаються дискусійними. Це, насамперед, стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства, системи показників, що її характеризують, і методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки.

Наведемо класифікацію підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства, розділивши їх на три великі групи:

- ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства;
- ті, що пропонують визначати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства.

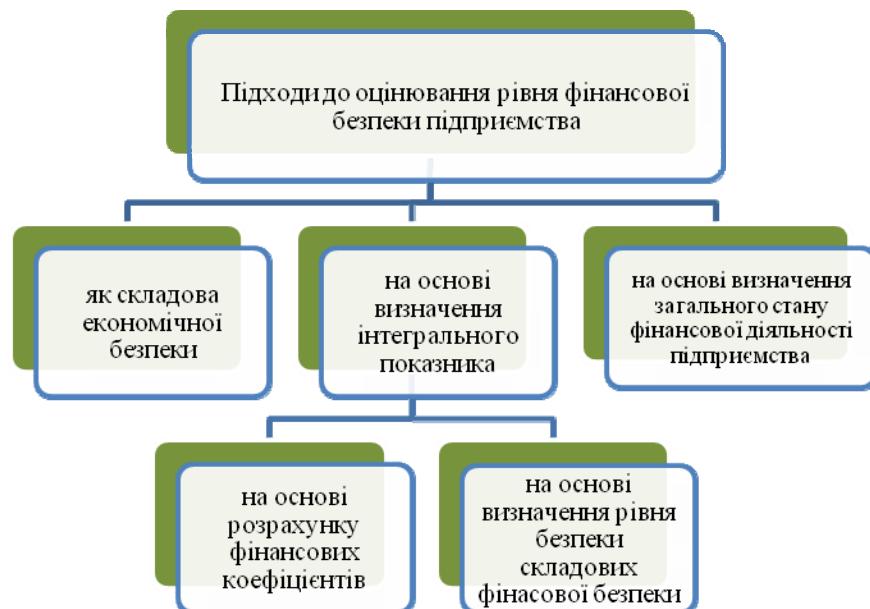

Рис. 1 Основні методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

У методиках першої групи фінансова безпека підприємства розглядається як складова економічної безпеки підприємства і визначається на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів. Так, на думку, С.Н. Ілляшенка оцінку фінансової безпеки підприємства необхідно здійснювати на основі аналізу його фінансової стійкості, тобто визначення ступеню достатності власних чи позичених оборотних засобів для виконання виробничо-збутової діяльності. При цьому оціночними показниками будуть наступні [15]:

$\pm E_B$ – надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів та покриття витрат на господарську діяльність підприємства;

$\pm E_m$ – надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних коштів, а також середньострокових та довгострокових кредитів та інших позик;

$\pm E_n$ – надлишок (+) чи нестача (-) загальної величини оборотних засобів.

Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування та розраховуються за формулами: формули краще набирати в редакторі формул

$$\pm EB = E_B - Z,$$

де E_B – сума власних оборотних коштів підприємства;
 Z – сума запасів та витрат підприємства.

$$\pm Em = (E_B + K_m) - Z,$$

де K_m – середньострокові та довгострокові кредити та позики підприємства.

$$\pm E_n = (E_B + K_m + K_t) - Z,$$

де K_t – короткострокові кредити та позики підприємства

Також, в залежності від значень оціночних показників С.Н. Ілляшенко виділяє п'ять зон фінансової стійкості, що відповідає п'яти рівням фінансової безпеки:

- абсолютна фінансові стійкість та абсолютна безпека (підприємству повністю достатньо власних оборотних коштів для функціонування);
- нормальна фінансова стійкість та нормальний рівень безпеки (підприємство використовує практично лише власні оборотні кошти для формування запасів та забезпечення витрат);
- нестійке фінансове становище та нестабільний рівень безпеки (підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно має потребу у використанні середньострокових та довгострокових позикових коштів);
- критичний фінансовий стан та критичний рівень безпеки (підприємство для фінансування своєї діяльності використовує крім середньострокових та довгострокових кредитів ще й короткострокові позики);
- кризовий фінансовий стан та кризовий рівень безпеки (підприємство не в змозі забезпечити фінансування своєї діяльності ані власними, ані запозиченими коштами, тобто підприємство знаходиться на межі банкрутства) [15].

Варто відзначити, що оцінка рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства на основі аналізу його фінансової стійкості не дає повного уявлення про загальний рівень досліджуваного стану ФБ, що пов'язано із тим, що крім оборотних коштів, у фінансовій діяльності підприємства задіяні ще й власний основний капітал, прибуток, інвестиції.

До першої групи методик оцінки фінансової безпеки підприємства можна віднести розробки О.В. Ареф'євої, Т.Б. Кузенко та К.С. Горячева, які пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки підприємства на підставі аналізу системи одноіменних індикаторів. Основним критерієм оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства науковцями пропонується вважати чистий прибуток. На основі цього критерію можна будувати всю систему показників (індикаторів), які характеризують стан фінансової безпеки [16-17]. Індикатори або показники фінансової безпеки, виступають як кількісні характеристики стану фінансової діяльності, що відібрані для характеристики фінансової безпеки підприємства.

Індикаторний підхід характеризується порівнянням фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими значеннями індикаторів її рівня [18, 19, 20]. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки – це граничні величини, недотримання яких

призводить до формування негативних тенденцій (виникнення загроз) у сфері фінансової безпеки. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, що уся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не за рахунок інших. Показники (індикатори) фінансової безпеки підприємства, з одного боку, повинні входити до складу системи показників, які характеризують умовну структуру фінансової безпеки підприємства у складі вищенаведених функціональних складових (підсистем); з іншого, – індикатори фінансової безпеки підприємства мають бути водночас показниками системи індикаторів, що характеризують стан фінансової діяльності підприємства, тобто входити до її складу, оскільки відображають певний стан цієї безпеки і повністю базуються на показниках фінансової діяльності.

Із системи показників, що характеризують стан фінансової діяльності підприємства, слід вибрати ті, які відповідають таким вимогам:

- є простими для розрахунку і для розуміння. Відповідно до цього значення показників через спеціально побудовані математичні формули мають змінюватися від 0 (відсутність фінансової безпеки) до 1 (найвищий рівень фінансової безпеки);
- є суттєвими і значущими;
- базуються на чинній бухгалтерській та статистичній звітності, а також на оперативному (внутрішньо-системному, внутрішньо-корпоративному) обліку, якщо він є;
- є оперативними для відповідного реагування на стан фінансової безпеки;
- характеризують якісний та кількісний стан фінансової безпеки у статиці і динаміці;
- повністю і комплексно охоплюють всі сторони фінансової діяльності підприємства, адекватно відображають фінансову діяльність підприємства в комплексі;
- характеризують достатню глибину і широту ретроспективи стану фінансової безпеки на основі постійного моніторингу;
- можуть бути використані в плануванні, обліку і аналізі фінансової діяльності підприємства.

У якості індикаторів автори наводять граничні значення фінансових показників (коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо), а на підставі зазначених показників, підтримуючи погляди С.Н. Ілляшенка, виділяють подібні п'ять рівнів фінансової сталості та відповідно п'ять рівнів фінансової безпеки [21].

Індикаторний підхід слід застосовувати для кожної функціональної складової фінансової безпеки, а потім експертним шляхом визначати інтегральний показник. До функціональної структури фінансової діяльності і відповідно фінансової безпеки підприємства відносяться такі [22]:

- бюджетна – взаємовідносини з бюджетом (податки і збори до бюджетів, при наявності – бюджетні кредити або бюджетне фінансування);
- грошово-кредитна – кредити під операційну діяльність, виплата заробітної плати працівникам, розрахунки з постачальниками і отримання грошових коштів від покупців продукції і послуг;
- валютна – при здійсненні експортно-імпортних операцій (купівля і продаж валюти, кредити в іноземній валюті, розрахунки з іноземними споживачами і постачальниками продукції та послуг у валюті);
- банківська – взаємовідносини підприємства з банками по кредитах і депозитах;

- інвестиційна – капітальні вкладення у розвиток підприємства, у тому числі за рахунок довгострокових кредитів;
- фондова – випуск підприємством власних акцій і купівля акцій інших підприємств,
- страхова – страхування майна підприємства або результатів його діяльності, безпечної праці і збереження здоров'я працівників.

На нашу думку, запропонована методика не є повною мірою універсальною, адже порогові значення показників значно різняться для підприємств різних галузей господарства. Також, дана методика не дозволяє провести діагностику загроз, що виникають у фінансовій сфері діяльності підприємства.

Дещо інші положення стосовно визначення рівня фінансової безпеки підприємства висувують Ю.Б. Кракос та Н.І. Серик. У своїх працях вони пропонують проводити оцінку фінансової складової економічної безпеки підприємства на основі розрахунку низки ключових показників, які відображають результати функціонування всіх підсистем підприємства та згруповані за наступними напрямками: управління, економіка, фінанси, виробництво, ділова активність. Отримані ключові показники автори пропонують співставляти із значеннями розробленої діагностичної матриці, що дозволить визначити рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства [23].

Л.І. Донець, Н.В. Ващенко пропонують оцінювати рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства за основними напрямками аналізу, в тому числі фінансової звітності і фінансового стану підприємства, результатів його господарської діяльності [24]. На наш погляд, запропонована методика дає змогу проаналізувати лише фактичний фінансовий стан підприємства, а не визначити рівень його фінансової безпеки.

В процесі дослідження було виявлено, що ряд науковців (І.О. Бланк, І.А. Александров, О.А. Орлова, А.В. Половян) пропонують оцінювати фінансову безпеку підприємства на основі визначення та оцінки загального стану фінансової діяльності підприємства. Так, І.О. Бланк виділяє наступні системи аналізу фінансової безпеки підприємства: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, інтегральний аналіз та аналіз коефіцієнтів. Автор виділяє наступні групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності (прибутковості) [8]. На нашу думку, оцінка фінансової безпеки підприємства не може зводитись до простого аналізу фінансового стану підприємств, адже виходячи із особливостей даної економічної категорії, оцінка її рівня потребує особливих підходів та методів. Зокрема, ми вважаємо, що визначення стану фінансової безпеки підприємства потребує застосування індикаторного методу, що дасть можливість ґрунтовно підійти до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливів окремих факторів на фінансову безпеку та дозволить забезпечити підвищення її рівня.

Дещо по-іншому визначають процедуру оцінки фінансової безпеки підприємства І.А. Александров, О.А. Орлова, А.В. Половян, яка, на їх думку, має включати такі основні етапи як: відбір показників, які по своєму змісту охоплюють всі ключові моменти фінансової діяльності підприємства; визначення їх порогових значень; проведення аналізу показників та їх відхилень від порогових значень і визначення загроз фінансовій безпеці підприємства та розробка заходів для їх нейтралізації [25]. Запропонована методика зводиться до аналізу фінансового стану підприємства та не містить будь-яких рекомендацій стосовно визначення нормативних діапазонів рівнів фінансової безпеки підприємства, що може призвести до неадекватних управлінських рішень у сфері фінансової безпеки.

Ще однією позицією є методика запропонована О.М. Підхомним, Л.С. Яструбецькою, за якою автори пропонують здійснювати оцінку рівня фінансової безпеки господарських суб'єктів на основі дослідження грошових потоків підприємств, а саме показника чистого грошового потоку в розрізі видів фінансово-господарської діяльності підприємства. З цією метою дослідники розробили матрицю динамічної фінансової рівноваги. Такий підхід обумовлений тим, що показник чистого грошового потоку є одним із індикаторів результативності господарської діяльності підприємства та значною мірою визначає його фінансовий стан. Аналіз згаданого показника в розрізі видів діяльності автори пропонують здійснювати, враховуючи той факт, що додатня величина сукупного чистого грошового потоку не завжди є гарантом фінансової стійкості підприємства. Адже грошові потоки тісно пов'язують всі сфери діяльності підприємства – операційну, фінансову та інвестиційну. Також автори пропонують розраховувати якісний показник рівня фінансової безпеки підприємства, що визначається експертним шляхом [26]. Запропонована методика є надто вузькою і це пов'язано з тим, що показник чистого грошового потоку є не єдиним індикатором результативності господарської діяльності підприємства.

У ході аналізу наукової літератури було відзначено, що більш чітко та обґрунтовано оцінка рівня фінансової безпеки підприємства розглянута у методиках третьої групи, які ґрунтуються на визначенні інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Проте існують розбіжності стосовно алгоритму його розрахунку. Зокрема, ряд дослідників визначають інтегральний показник на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів [12, 16, 27]. Так, О.А. Кириченко, І.В. Кудря пропонують систему відносних показників оцінки фінансової безпеки, яка складається з п'яти груп коефіцієнтів: коефіцієнти структури капіталу, ділової активності підприємства, рентабельності, платоспроможності та коефіцієнти, які показують ефективність використання власних оборотних коштів [27].

О.Л. Пластун пропонує здійснювати оцінку рівня фінансової безпеки підприємства на основі семи показників, а саме коефіцієнтів: зносу основних засобів, рентабельності активів, фондівіддачі основних засобів оборотності активів, фінансування, втрати платоспроможності та загального коефіцієнту покриття. На базі розрахованих коефіцієнтів здійснюється інтегральна оцінка з максимальною кількістю балів – 100 за наступною формулою:

$$I = \sum \text{MAX}_i \times P_i$$

$$P_i = 1, K_i > t_i$$

$$P_i = 0,5, K_i \in t_i$$

$$P_i = 0, K_i < t_i,$$

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки;

MAX_i – максимальна кількість балів за i -м коефіцієнтом;

P_i – коригуючий коефіцієнт;

K_i – фактичне значення i -го коефіцієнта.

Максимальні оцінки в балах пропонується розділити на дві групи: 10 балів – для коефіцієнтів зносу основних засобів, фондівіддачі основних засобів, рентабельності та оборотності активів; 20 балів – для коефіцієнтів покриття, фінансування та втрати платоспроможності. Поправочний коефіцієнт може приймати одне з трьох значень: 0; 0,5 і 1.

Вибір поправочного коефіцієнта здійснюється на основі типових діапазонів, а також рекомендованих нормативних значень окремих коефіцієнтів. За результатами аналізу О.Л. Пластун виділяє три типи оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: критичний, недостатній, достатній [12].

Усі розглянуті вище методики не враховують функціональної структури фінансової безпеки підприємства та не містять рекомендацій стосовно визначення рівня її безпеки, що, на нашу думку, свідчить про недосконалість та фрагментарність проведених досліджень.

Висновки. Аналіз методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства свідчить, що їм притаманні певні недоліки, а саме: оцінка рівня фінансової безпеки підприємства на основі аналізу динаміки одного або декількох індикаторів є неефективною, оскільки не враховує системний характер фінансової безпеки, при оцінці рівня фінансової безпеки підприємства перевагу слід віддавати застосуванню інтегрального показника безпеки, котрий отримано на основі використання багатомірних статистичних методів; у значній частині методів не враховується взаємозв'язок фінансової безпеки із загрозами. Важливо оцінювати у кількісному плані саме взаємозв'язки як між інтегральним рівнем фінансової безпеки підприємства, так і між загрозами фінансовій безпеці; у аналізованих підходах до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства основну увагу науковці приділяють поточній і ретроспективній оцінкам рівня безпеки, при цьому не зупиняючи своєї уваги на прогностичних оцінках на майбутнє.

Таким чином, проблема науково-методичного забезпечення процесу оцінювання фінансової безпеки підприємств залишається невирішеною. Ці питання потребують подальших досліджень, а саме – необхідно визначити складові фінансової безпеки підприємства, здійснити відбір індикаторів для визначення їх стану, надати індикаторам вагових коефіцієнтів та сформувати методику визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства з урахуванням впливу зовнішнього середовища, що дасть змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз.

Література.

1. Економічна безпека бізнесу: навч. посіб. / [Г. О. Швиданенко, В. М. Кузьомко, Н. І. Норіцина та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. К. - КНЕУ, 2011.– 511 с.
2. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово- економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю. Подольчак, В.Я. Карковська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 268 с
3. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48-52.
4. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру / О. І. Барановський // Економічне прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7 – 32.
5. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія / Н.Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
7. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка організації та управління підприємствами» / К.С. Горячева. – К., 2006.

8. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / Р.С. Папехин. – Волгоград, 2007. – 21 с.
9. Нікіфоров П.О. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії / П.О. Нікіфоров, С.С. Кучерівська // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 86–94.
10. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
11. Управління фінансово-економічною безпекою : [навч. посібн.] // О. А. Кириченко, С. М. Лаптев, П. Я. Пригунов, О. І. Захаров та ін. ; [за ред. чл.-кор. АПК України, проф. В.С. Сідака]. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 412 с.
12. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.
13. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – К. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
14. Гомілко Л.П. Оцінка фінансової безпеки підприємства/ Л.П. Гомілко, Т.Ф. Косянчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 4. – Т. 2. – С. 46–49.
15. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
16. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності. У кн.: Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – Вип. 26. – К.: ВПЦ “Київський університет”, Інститут міжнародних відносин, 2001. – С. 295-299.
17. Дмитриева М.Ю. Безопасность финансового рынка России. – www.sbcinfo.ru.
18. Тамбовцев В. Объект экономической безопасности России // Вопросы экономики. – 1994. – № 12.
19. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98 – 103.
20. Горячева К.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 9.
21. Кракос Ю. Подход к оценке уровня финансовой составляющей экономической безопасности предприятия / Ю. Кракос, Н. Серик // Економіка. Фінанси. Право. – К. – 2006. – № 12. – С. 7–12.
22. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учб. літ., 2008. – 240 с.
23. Александров И.А. Оценка финансовой безопасности промышленного предприятия / И.А. Александров // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – Донецьк. – 2002. – № 46. – С. 12-19.
24. Підхомний О.М. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О.М. Підхомний., Л.С. Яструбецька. // Економічні науки. Серія “Облік і фінанси”. Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет Випуск 4 (16) – Ч. 2. – Луцьк, 2007. – С. 73–76.
25. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О.А. Кириченко, І.В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22-26.

References.

1. G. O. Shvidanenko, V. M. Kuz'omko, N. I. Noricina and ets. (2011) *Ekonomichna bezpeka biznesu: navch. posib.* [Economic security of business: tutorial]; KNEU, Kyiv, Ukraine, pp. 511 s.
2. Podol'chak N. Ju. and Karkovs'ka V. Ja. (2014) *Organizacija ta upravlinnja sistemoju finansovo-ekonomichnoi bezpeki: navch. posibnik* [Organization and management system of financial and economic security: tutorial], Vidavnictvo L'vivs'koï politehniki, L'viv, Ukraine, pp. 268 s
3. Kovalev D. and Suhorukova T. (1998) *Ekonomicheskaja bezopasnost' predprijatija* [Economic security of enterprise], *Ekonomika Ukrainy*, Ukraine, pp. 48-52 s.
4. Baranovs'kij O. I. *Bankivs'ka bezpeka: problema vimiru* (2006) [Banking Security: system of measurement], *Ekonomichne prognozuvannja*, Ukraine, pp.7 s.
5. Reverchuk N.J. *Upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju pidpriemnic'kih struktur: monografija* (2004) [Management of economic security businesses: monograph], LBI NBU, L'viv, Ukraine, pp. 195 s.
6. Blank I.A. *Upravlennie finansovoj bezopasnost'ju predprijatija* (2004) [Financial management of the enterprise security], Jel'ga, Nika-Centr, Kyiv, Ukraine, pp. 784 s.
7. Gorjacheva K.S. (2006) “Mechanism of financial security company”, Ph. D. Thesis, Economics and business management organization, Kyiv, Ukraine
8. Papehin R.S. (2007) “Factors of financial stability and security of the enterprise”, Ph. D. Thesis, Volgograd, Russia pp. 21 s.
9. Nikiforov P.O. and Kucherivs'ka S.S. (2006) *Sutnist' i znachennja finansovoï bezpeki strahovoï kompanii* [The essence and importance financial security insurance company], *Finansi Ukraini*, Ukraine, pp. 86–94 s.
10. Yepifanov A.O. Plastun O.L. and Dombrov'kij V.S. (2009) *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivs'kih ustanov: monografija* [Financial security companies and banks: tutorial], DVNZ «UABS NBU», Sumi, Ukraine, pp. 295 s.
11. O. A. Kirichenko, S. M. Laptev, P. Ja. Prigunov, O. I. Zaharov and ets. (2010) *Upravlinnja finansovo-ekonomichnoju bezpekoju : navch. posibn.* [Managing financial and economic security: tutorial], Dorado-Druk, Kyiv, Ukraine, pp. 412 s.
12. Ermoshenko M.M. (2001) *Finansova bezpeka derzhavi: nacional'ni interesi, real'ni zagrozi, strategija zabezpechennja* [Financial security of the state: national interests, real threats , strategy software], KNTEU, Kyiv, Ukraine, pp. 309 s.
13. Il'jashenko S.N. (2003) *Sostavljajushhie ekonomicheskoi bezopasnosti predprijatija i podhody k ih ocenke* [Components of economic security and approaches to assessment], Kyiv, Ukraine, pp. 12-19 s.
14. Gomilko L.P. and Kosjanchuk T.F. (2006) “Assessment of financial security company” *Visnik Hmel'nic'kogo nacional'nogo universitetu. Ekonomichni nauki. vol . 8, pp. 46–49 s.*
15. Gorjacheva K.S. (2003) *Finansova bezpeka pidpriemstva. Sutnist' ta misce v sistemi ekonomichnoi bezpeki* [Financial security company. The nature and place in the economic security], *Ekonomist*, Ukraone pp. 65-67 s.
16. Gladchenko T.M.(2001) *Ekonomichna bezpeka pidpriemnic'koï dijial'nosti. Aktual'ni problemi mizhnarodnih vidnosin: Zbirnik naukovih prac'* [The economic security of entrepreneurship. Actual problems of international relations: Collected Works], VPC “Kiïvs'kij universitet”, Institut mizhnarodnih vidnosin, Kyiv, Ukraine, pp 295-299 s.

17. The official site of Security Business Consulting, Dmitrieva M. Ju. "Safety of the Russian financial market" available at: www.sbcinfo.ru.
18. Tambovcev V. Obekt ekonomicheskoy bezopasnosti Rossii (1994) [Russia's economic security facility], Voprosy ekonomiki, Russia
19. Aref'yeva O.V. and Kuzenko T.B. (2009) Ekonomichni osnovi formuvannja finansovoi skladovoï ekonomichnoï bezpeki [Economic foundations of the financial component of economic security], Aktual'ni problemi ekonomiki, Ukraine pp. 98 s
20. Gorjacheva K.S. (2003) Informacijno-analitichne zabezpechennja finansovoï bezpeki pidpriemstva [Information-analytical ensure the financial security of enterprises], Aktual'ni problemi ekonomiki, Ukraine
21. Krakos Ju. and Serik N. (2006) Podhod k ocenke urovnja finansovoj sostavljajushhej ekonomicheskoy bezopasnosti predprijatija [The approach to assessing the level of the financial component of economic security] Ekonomika. Finansi. Pravo, Kyiv, Ukraine, pp. 7–12 s.
22. Donec' L.I. and Vashhenko N.V. (2008) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of enterprise], Centr uchb. lit., Kyiv, Ukraine, pp 240 s.
23. Aleksandrov I.A. (2002) Ocenka finansovoj bezopasnosti promyshlennogo predprijatija [Evaluation of the financial security of industrial enterprise] Naukovi prac'i Donec'kogo derzhavnogo tehničnogo universitetu, Donec'k, Ukraine, pp. 12-19 s.
24. Pidhomnij O.M. and Jastrubec'ka L.S. (2007) Indikatori ocinki rivnja finansovoï bezpeki sub'ektiv gospodarjuvannja. Zbirnik naukovih prac'. [Indicators assess the level of financial security undertakings. Collected Works] Luc'kij derzhavnij tehničnij universitet, Luc'k, Ukraine pp. 73–76 s.
25. Kirichenko O.A and Kudrja I.V. (2009) Vdoskonalennja upravlinnja finansovuju bezpekoju pidpriemstv v umovah finansovoï krizi [Improvement of financial security companies in the financial crisis], Investicii: praktika ta dosvid, Ukraine, pp. 22-26 s.